

ТЭРМІНЫ-КАМПАЗІТЫ Ў СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧАЙ ТЭРМІНАЛОГІІ

Сельскагаспадарчыя наймені могуць выражацца (як, дарэчы, і элементы іншых тэмінасістэм) не толькі простымі дэрыватамі, але і больш складанымі лексічнымі адзінкамі, т.зв. тэрмінамі-кампазітамі. Апошнія часцей за ўсё маюць у сваім складзе некалькі невытворных асноў слоў розных часцін мовы і асноў назоўнікаў, ускладнёных словаўтваральнымі афіксамі. У плане выражэння гэтыя лексічныя адзінкі суадносяцца з простым словам, а ў плане зместу – з сінтаксічным словазлучэннем. Але сэнсавыя адносіны паміж кампанентамі складанага слова не раўназначныя адносінам паміж словамі ў аналагічным словазлучэнні: значэнне першага кампанента з’яўляецца ўдакладняльным, дадатковым, значэнне канцавога, апорнага – асноўным.

Прадуктыўны тып у сучаснай беларускай сельскагаспадарчай тэрміналогіі складаюць тэрміны-кампазіты з апорным кампанентам, роўным самастойнаму слову. Гэта пераважна складаныя назоўнікі з падпарадкавальнымі адносінамі асноў (першы кампанент падпарадкоўваецца другому): бульбасарціроўка (сарціроўка бульбы); буртаўкрывальнік (укрывальнік бурта), гноераскідальнік (раскідальнік гною), гусегадоўля (гадоўля гусей), дзэрназнімальнік (знімальнік дзёрну), засухаўстойлівасць (устойлівасць да засухі), збожжасклад (склад для збожжа), зернесушылка (сушылка для зерня), коласапад’ёмнік (пад’ёмнік каласоў), кормараздача (раздача корму), лёнаўборка (уборка лёну), кукурузадрабілка (драбілка кукурузы) і мн. інш.

У якасці першага кампанента могуць выступаць назоўнікі (бульбацёрка, кормазапарнік); прыметнікі (дробнакалоссе, нізкаўдойнасць); лічэбнікі (двухполле, маладойка, многалямешнік).

Тэрміны-кампазіты, у якіх першым кампанентам з’яўляецца ўсечаная аснова, – таксама не рэдкая з’ява ў сельскагаспадарчай тэрміналогіі. Найбольш часта ў якасці ўсечаных выступаюць інтэрнацыянальныя каранёвыя марфемы: авія- (ад “авіяцыя”, “авіяцыйны”): авіяпыркванне, авіяпыляльнік, авіяпадкормка, авіяпраполка; аўта – (ад “аўтаматычны”): аўтазагрузчык, аўтаперагрузчык, аўтапаенне, аўтаплуг; заа – (ад “заалогія”, “заалагічны”): заасіды, заатэхніка, заатэхнія, зааферма, заагігіена.

Радзей у сельскагаспадарчай тэрміналогіі ў якасці ўсечаных сустрэкаюцца звязаныя кампаненты інтэрнацыянальнага характару: гідра – (“які адносіцца да вады”): гідраінкубатар, гідрамодуль; мана – (“адзіночны”): монакультура.

На аснове вышэй прыведзеных прыкладаў можна канстатаваць: некалькі каранёвых марфем, якія ўваходзяць у складанае найменне, функцыянуюць як адна намітыўная адзінка, што забяспечвае адпаведнасць сельскагаспадарчых тэрмінаў-кампазітаў такому важнаму патрабаванню да навуковага наймення, як сцісласць.